

במילואה, „אסקטיה, אחתיה“. ולמה לא שאל אברהם קודם לכן, בשעה SAMEHAR לוי ד' „קח את יצחק“? לכך הקדים ר' חיים בספר: – חסיד אחד שאל אותו פעם: מה זה אתם, ה, מתנגדים, מפללים חמי בקושיות? על מי אתם מקשים קושיות, על הקב"ה? בתורה כתוב כך – היה שיחיה כך, ומה לך לתקשות? אותו חסיד – אמר ר' חיים – במידה ידועה צדק, אלא שיש להציג גבולות, איפה להקשוט ואיפה אין להקשוט. והגבול מבואר ב„בריתא דר' ישמעאל“: „שני כתובים המכחישים זה את זה, ערך שבואו הכתוב השלישי ויכריע ביןיהם“. כל זמן שלא מצינו כתוב שלישי המכרע, אין לנו רשות להקשוט על שני כתובים המכחישים זה את זה. לא עשכנו הוא זה. כאן אמרה התורה כך וכך אמרה אחרת. גזירות הכתוב. ואת חוקת התורה. אבל משמעינו כתוב שלישי, התורה עצמה מצוה עליינו לחקר ולדרוש על שני הכתובים ולהכריע. „קושיא“ כו' היא גופת תורה – אחת מה מידות שהتورה נדרשת בהן. ולפיכך משמע אברהם שני כתובים המכחישים זה את זה, אtamol, כי ביצחק יקרה לך זרע וויום, „קח נא את בנה“, לא שאל ולא הקשה. אtamol היה הציווי כך והיום כך ובמופלא ממד אל תדרוש. אבל לאחרי ששמע כתוב שלישי, הבין שכן ניתנה לו רשות לחקר ולדרוש ולברור ההכרעה. וההכרעה נתרבה – „אסקטיה, אחתיה“.

קושיות של „שני כתובים מכחישים“, כאמור: סתירה מקום למקום, אנו מוצאים אמן בספרו של ר' חיים לרוב, אבל תמיד בא הבירור אחריו כן, „הכתוב השלישי“. סתם קושיות לא ממידתו הוא.

אנו רואים שמתוך אספקטリア של הלכה היה ר' חיים מסתכל אף בתחום האגדה. ולא בלבד בתורה. אף בנכאים וכותבים כך. צורה של הלכה היה נתנו לכל מקום. הרי דוגמא מקרים אחד, שאין בו כל הלכה. אם יעוזו בניו תורתם ובמשפטם לא ילכו. אם חקוטי יהללו ומצוותי לא ישמרו. ופקדי תשבט פשעם ובגעים עונם. וחסדי לא אפיר מעמו ולא אשקר באמונתי. לא אחל בrichtei ומוצא שפט לא אשגה. אחת נשבעת בקדשי אם לדוד אכב. ורעו לעולם היה וכסאו כשם גדי“. שאל ר' חיים: מה דינו של דוד עצמוני, אם אף הוא כולל שהקב"ה לא צוחו אלא להעלתו לעולה בלבד, כלומר: שקידשו לעולה. אבל מכיוון שנעשה לעולה, שוב מלילא הרי זה דינו של קרבן להיקרב על גבי המזבח. ומה הבדל יש בדבר, בין אם היה נצטה לכתילה לשחטו ובין אם נתחייב לשחטו מחתמת דין קרבן שעליו? הבדל הוא היה נקראה אחורי כן או יוזו סיבת המונעת אותו מלהקריבו. אם נצטה ביחיד על השחיטה, הרי באופן כזה לא קיים את המזבח. „אונס רחמנא פטריה“, אבל אין האונס עושה כאילו קיים את המזבח. פטור מעונש יקראה אונס המונע מלהקריבו, הרי קיים את המזבח. והנה קראה „אונס“ כזה – המלך ציווה, „אל תשלח זיך“. וזהו שהסביר לו הקב"ה: קיימת את המזבח

קיימו העיקרית של ר' חיים הייתה על כך, שהדבר יהיה נכון מצד עצמו. שלא יהיה מזוייף מתוכו – וזה לא מספיק. שהאמת תהיה נזכרת מתוכו – וזה העיקר. וכל שהיסוד הוא בריא והגינוי וمبוסס, לא היה מוחפע אם מי שהוא קשה קושיות על הדבר ממשימות אחרים. יש לישר הדברים – מה טוב, ואם לאו – הרי צריך עיון, אבל ממשום כך לא יסתור את הנכון בעצם מהותו. וכך היה אומר:

— אין אדם מות מחמת קושיא...

אם נמנח הדיווח שבספריו מתחילה כולם בקושיות, אבל העיון בוגוף של דברים יוכח שאין הקושיות באות אלא לשם הבהיר העניינים אחורי כן על יסוד ניתוחיו וחקירותיו. קושיא לשם קושיא אינו גורס. אופני השקת ר' חיים על הקושים בכל הוא אחד מפירושיו לתורה שבכתב. פירוש זה לא נאמר לכתילה לשם הוראת דרך לימודי התורה. רגילים לחשוב שכחו של ר' חיים הוא בהלכה – בגמרא וברמב"ם. בסוטקי תנ"ך אין „העולם“ יודע מר' חיים ולא כלום. לאmittio של דבר היה חדש אף במקרים רבים יפים ומשובצים. מחד מהם אפשר דרך אגב להכיר את דעתו על הקושים. בראשי על התורה (הו מדרש), בפרש העקדה, יש: „אמר לו אברהם אפרש לפניו את שיחתי, אtamol אמרת לי כי ביצחק יקרה לך זרע וחזרת קח נא את בנה, עכשו אתה אומר לי אל תשלח זיך אל הנער. אמר לו הקב"ה לא אחל בrichtei ומוצא שפט לא אנסה, כשמורתך לך לא שחתטו אלא העלה, אסקטיה אחתיה“. נשאלת שאלה: למה המתין אברהם עד שנאמר לו בפעם השלישי „אל תשלח זיך“? הלא כבר בפעם השנייה, כאשר לו ד' „קח נא את בנה“, היה יכול „לפרש את שיחתו“: אtamol אמרת כי ביצחק יקרה לך זרע וכו'. ושוב שאל ר' חיים: לפני זה הרי יצא, שאברהם לא הביל פשט מה שאמור לו ד'. יוצא, שמדובר לא ציווה לו ד' לשחות את יצחק, אלא להעלתו בלבד, ואברהם הוא שיטה בדבר. ואיזה מין נביה הוא זה, שאינו יודע מה שמדובר אליו? ואמר ר' חיים: ודאי ידע אברהם יפה, שהקב"ה לא צוחו אלא להעלתו לעולה בלבד. אבל מכך קרבן להיקרב על גבי המזבח. מכיוון שנעשה לעולה, שוב מלילא הרי זה דינו של קרבן להיקרב על גבי המזבח. ומה הבדל יש בדבר, בין אם היה נצטה לכתילה לשחטו ובין אם נתחייב לשחטו מחתמת דין קרבן שעליו? הבדל הוא היה נקראה אחורי כן או יוזו סיבת המונעת אותו מלהקריבו. אם נצטה ביחיד על השחיטה, הרי באופן כזה לא קיים את המזבח. „אונס רחמנא פטריה“, אבל אין האונס עושה כאילו קיים את המזבח. פטור מעונש יקראה אונס המונע מלהקריבו, הרי קיים את המזבח. והנה קראה „אונס“ כזה – המלך ציווה, „אל תשלח זיך“. וזהו שהסביר לו הקב"ה: קיימת את המזבח